

прийняття Податкового кодексу України. Тому будь-які зміни в оподаткуванні суб'єктів малого підприємництва, як найчисельнішої й уразливої ланки національної економіки, повинні завчасно обговорюватись у суспільстві, спрямовуватись на гармонізацію інтересів підприємців і держави, створювати умови для підвищення рівня зайнятості населення, що має бути постійним орієнтиром податкової політики нашої держави.

4 Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року // Офіційний вісник України. – 2010. - № 92. - Частина 1. - Ст. 3248.
2. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності: Указ Президента України від 3 липня 1998 р. №727/98 (із наступними змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/727/98>.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України

щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності: Закон України від 04.11.2011 р. № 4014-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – №60. – Ст. 2403.

4. Синчак В.П. Стан і перспективи функціонування спрощеної системи оподаткування в сільському господарстві України / В.П. Синчак // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: «Економічні науки». – 2010. – Вип. 5-2. – С. 104-108.

5. Інструкція зі статистики кількості працівників: затверджена Наказом державного комітету статистики України від 28.09.2005 р. № 286 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1442-05>.

6. Очимовская Т. Как подтвердить неофициальный доход [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ua.ukrtudprom.ua/digest/Kak_podtverdit_neofitsial_niy_dohod.html.

УДК 332.155:338.434:336.14

А.С. ШОЛОЙКО, к.е.н., с.н.с.,
 ННЦ "Інститут аграрної економіки" НААН

Методологічні підходи до оцінки ефективності державної підтримки сільського господарства

& Питання, які розглядаються:

- Уточнено поняття ефективності державної підтримки сільського господарства.
- Удосконалено класифікацію ефективності державної підтримки сільського господарства.
- Здійснено узагальнення методологічних підходів до оцінки ефективності державної підтримки сільського господарства.

Ключові слова: ефективність державної підтримки сільського господарства, бюджетна програма, результативні показники.

& Вопросы, которые рассматриваются:

- Уточнено понятия эффективность государственной поддержки сельского хозяйства.
- Усовершенствовано классификацию эффективности государственной поддержки сельского хозяйства.
- Осуществлено обобщение методологических подходов к оценке эффективности государственной поддержки сельского хозяйства.

Ключевые слова: эффективность государственной поддержки сельского хозяйства, бюджетная программа, результативные показатели.

& Issues that are examined:

- The notion of efficiency of state support of agriculture was specified.
- The classification of efficiency of state support of agriculture was improved.
- Generalization of methodological approaches to evaluating the effectiveness of state support of agriculture has been performed.

Keywords: efficiency of state support of agriculture, budgetary program, effective indexes.

Постановка проблеми. В умовах обмеженості ресурсів державного та місцевих бюджетів для підтримки сільського господарства уряд зацікавлений

в раціональному та ефективному їх використанні з метою максимального досягнення запланованих результатів. Однак недосконалість механізмів

Фінанси та оподаткування

надання державної фінансової підтримки сільськогосподарським товаровиробникам унеможливило досягнення зазначеної мети в повній мірі. Уряди багатьох країн помітили, що державна підтримка сільського господарства, викривляючи ринкові сигнали, спричинює протилежний очікуваному ефект, внаслідок чого з'являється потреба ще в більших обсягах підтримки, щоб вирівняти умови господарювання і торгівлі. Підходи до розподілу підтримки також потребують вдосконалення, оскільки доведеним є той факт, що близько 80 % підтримки в рамках Єдиної сільськогосподарської політики ЄС отримують лише 20 % фермерів, тобто тих, хто найменше потребує підтримки. До того ж значні обсяги підтримки сільського господарства опосередковано надаються стороннім організаціям, зокрема, комерційним банкам (компенсація відсоткових ставок), страховим компаніям (здешевлення страхових премій), постачальникам ресурсів (здешевлення вхідних матеріально-технічних ресурсів) [1, с. 65]. Саме тому питання оцінки ефективності тих чи інших механізмів державної підтримки сільського господарства є особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти оцінки ефективності державної підтримки сільського господарства висвітлюються у працях: В. Гейця, М. Дем'яненка, С. Кравчука, В. Россохи, П. Стецюка та інших. Однак невирішеність ще багатьох питань зумовлює необхідність поглиблення досліджень у цій сфері.

Вказане визначає мету статті та завдання, що полягають в уточненні поняття "ефективність державної підтримки", удосконаленні класифікації ефективності державної підтримки сільського господарства та узагальненні методологічних підходів до оцінки ефективності зазначеної підтримки.

Виклад основного матеріалу. Питома вага державної підтримки сільського господарства у видатках державного бюджету постійно знижується і в останні роки становила близько 1,3 %. Однак головне завдання полягає не стільки в зростанні обсягів підтримки, а скільки в підвищенні ефективності її надання та використання. З метою уточнення сутності ефективності державної підтримки сільського господарства спершу було розглянуто поняття "ефективність" (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення "ефективності"

№ з/п	Джерело	Визначення
1.	"Аграрна економіка" [Семенда Д.К., Здоровцов О.І., Котик П.С., Школьний О.О., Бурляй О.Л., Коротєєв М.А., Бурик Л.Ф., Бурляй А.П., Кисіль А.І., Гайдай К.]. - Умань, 2005 - 318 с.	економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витратами ресурсів на їх досягнення, які можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо спожиті ресурси). Враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, доцільно розрізняти такі види ефективності: технологічну (урожайність), економічну (рентабельність) і соціальну (рівень життя)
2.	Фінансовий словник-довідник / М.Я. Дем'яненко, Ю.Я. Лузан, П.Т. Саблук, В.М. Скупий та ін.; За ред. М.Я. Дем'яненка. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 555 с.	характеризує результат діяльності відносно витрат. Вона відображається у вигляді індексів, коефіцієнтів або відсотків
3.	Оцінка ефективності змін і нововведень в системі менеджменту (частина 1). - [Електронний ресурс].- Режим доступу : http://dsam.donetsk.ua/?p=588	у широкому розумінні ефективність - це відношення між результатами підприємницької діяльності і використовуваними для одержання цих результатів матеріалами, трудовими і фінансовими ресурсами
4.	Словник бізнес-термінів (vedomosti.ru/glossary)	результативність процесу, операції, проекту, що визначається як відношення ефекту, результату до витрат, що зумовили його отримання
5.	Економіка. Толковый словарь. – М.: "ИНФРА-М", Издательство "Весь Мир". Дж. Блэк. Общая редакция: д.э.н. Осадчая И.М.. 2000.	досягнення певних результатів з мінімально можливими витратами або отримання максимально можливого об'єму продукції з цієї кількості ресурсів. Розрізняють ефективність споживання, виробництва, вибору товарів для виробництва тощо
6.	Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б.. Современный экономический словарь. — 2-е изд., испр. М.: ИНФРА-М. 479 с.. 1999.	відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, визначувані як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили його отримання
7.	Беларусь. Производительность и конкурентоспособность сельского хозяйства: влияние государственной поддержки и регулирования рынков. – Документ Всемирного банка. – 2009. – 114 с.	вимірне ступінь, за якого було досягнуто максимально можливий обсяг виробництва при заданому рівні ресурсів. Відношення фактичного до максимального обсягу виробництва буде слугувати показником ефективності.

Порівняння визначень ефективності, що представлені в табл. 1 дає змогу визначити загальне розуміння, яке полягає у співвідношенні отриманих результатів і понесених витрат. Варто зауважити, що

результати можуть бути як у вартісній, натуральній формі, так і у формі покращення певних соціальних показників, які важко оцінити. Щодо визначення витрат, то кошти державної підтримки, що надаються суб'єктам господарювання – це лише частина ресурсів, яка необхідна виробникам для виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. Тому при визначенні ефективності державної підтримки важливо розглядати підтримку як один із факторів забезпечення економічної, технологічної та соціальної ефективності сільського господарства. Тобто, під ефективністю державної підтримки сільського господарства слід розуміти вплив системи державної підтримки на показники різних видів ефективності сільськогосподарського виробництва. Класифікація ефективності державної підтримки сільського господарства наведена на рис. 1.

Для розрахунку значень за кожним з видів ефективності державної підтримки сільського

господарства, що представлені на рис. 1, потрібні окремі критерії, індикатори та спеціальні методики. Так, для визначення ефективності наданої підтримки Н. Бугаєнко удосконалила застосування "балансового тесту" на основі формалізації моделі Кепнера-Трего з метою знаходження балансу між вигодами і втратами та оцінки наслідків надання державної підтримки суб'єктам господарювання для розвитку конкуренції [2, с. 4, 14, 17].

Існує також методологічний підхід до визначення ефективності державної підтримки на основі встановлення зв'язку між обсягами підтримки та зростанням дохідності сільськогосподарського виробництва. В середині 90-х рр. з'явилися оцінки ОЕСР, що лише 20 % від загальної підтримки цін сприяє підвищенню дохідності господарств [1, с. 65]. Однак зазначений підхід досить однобоко визначає ефективність державної підтримки, не враховуючи при цьому отримані певні соціальні результати [6, с. 274, 275].

Рис. 1. Класифікація ефективності державної підтримки сільського господарства

В загальному ефективність державної підтримки визначається через регресійні моделі, які дозволяють

визначити вплив наданої підтримки на результати виробництва у взаємозв'язку з основними

Фінанси та оподаткування

ресурсними факторами [7]. Також може визначитися вплив підтримки на сукупну продуктивність факторів виробництва, яка вимірює відношення між агрегованим використанням ресурсів та агрегованим випуском сільськогосподарської продукції, оскільки для конкурентоспроможності важливо наскільки ефективно перетворюються на продукцію всі ресурси включаючи державну підтримку, а не кожний ресурс відокремлено [1, с. 49, 61].

Інший методологічний підхід полягає у врахуванні застосування програмно-цільового методу бюджетного фінансування. У більш загальному вимірі ефективність державної підтримки сільського господарства за бюджетними програмами можна визначати через приріст продуктивності, дохідності, прибутковості [3, с. 196, 197]. Тоді як згідно з Концепцією застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі ефективність кожної бюджетної програми підтримки повинна базуватися на знаходженні рівня досягнення запланованих результативних показників, що зафіксовані у паспорті бюджетної програми:

1) показники затрат, що визначають обсяги та структуру ресурсів, які забезпечують виконання бюджетної програми та характеризують структуру витрат бюджетної програми;

2) показники продукту, що використовуються для оцінки досягнення поставлених цілей. Показником продукту є, зокрема, кількість користувачів

товарами (роботами, послугами), виробленими в процесі виконання бюджетної програми;

3) показники ефективності, що визначаються як відношення кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до їх вартості у грошовому або людському вимірі (витрати ресурсів на одиницю показника продукту). Залежно від напрямів виконання бюджетної програми, виокремлюють:

а) витрати ресурсів на одиницю показника продукту (економність);

б) відношення максимальної кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до визначеного обсягу фінансових ресурсів (продуктивність);

в) досягнення визначеного результату (результативність);

4) показники якості, які є сукупністю властивостей, що характеризують досягнуті результати якості створеного продукту для задоволення потреб споживачів відповідно до призначення та відображають послаблення негативних чи посилення позитивних тенденцій у наданні послуг (товарів, робіт) споживачам за рахунок коштів бюджетної програми [8, п. 4; 9, п. 8].

Приклади зазначених показників для бюджетної програми 2801350 "Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними" наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Приклади результативних показників за бюджетними програмами

Результативні показники	Приклади результативних показників для бюджетної програми 2801350	
	Державна підтримка закладення молодих садів, виноградників та ягідників	Державна підтримка розвитку хмелярства
Показники затрат	Кількість підприємств, які отримали державну підтримку для закладення молодих садів, виноградників та ягідників (од.);	Кількість підприємств, які отримали державну підтримку для розвитку хмелярства (од.);
Показники продукту	Площа, на якій проведено комплекс заходів щодо локалізації та ліквідації особливо небезпечних шкідливих організмів (тис. га); площа закладення нових виноградників/садів/ягідників за рахунок коштів державного бюджету (тис. га); площа догляду за молодими виноградниками/садами/ягідниками за рахунок коштів державного бюджету (тис. га); площа, на якій необхідно збудувати краплинне зрошення за рахунок коштів державного бюджету (тис. га); площа виноградників та садів, на якій необхідно спорудити шпалери за рахунок коштів державного бюджету (тис. га)	Площа закладення нових насаджень хмелю за рахунок коштів державного бюджету (тис. га); площа догляду за багаторічними насадженнями хмелю за рахунок коштів державного бюджету (тис. га); площа хмільників, на якій необхідно спорудити шпалери за рахунок коштів державного бюджету (тис. га)
Показники ефективності	Витрати на проведення комплексу заходів щодо локалізації та ліквідації особливо небезпечних шкідливих організмів на 1 га угідь (грн.); вартість закладення 1 га виноградників/садів/ягідників (тис. грн.); вартість догляду 1 га молодих виноградників/садів/ягідників (тис. грн.); вартість будівництва 1 га краплинного зрошення на винограднику, плодово-ягідних насадженнях (тис. грн.); вартість спорудження шпалер на 1 га багаторічних насаджень (тис. грн.)	Вартість закладення 1 га нових насаджень хмелю (тис. грн.); вартість догляду 1 га багаторічних насаджень хмелю (тис. грн.); вартість облаштування хмелешпалери на 1 га (тис. грн.)
Показники якості	Збереження врожаю за рахунок своєчасного проведення заходів боротьби з шкідливими організмами (%); зміна площ цінних технічних сортів винограду у порівнянні з попереднім роком (%); зміна площ інтенсивних садів та ягідників у порівнянні з попереднім роком (%); частка площі, на якій введено збудоване краплинне зрошення за рахунок коштів державного бюджету (%); частка площі виноградників та садів, на якій введено споруджені шпалери за рахунок коштів державного бюджету (%)	Зміна площ перспективних сортів хмелю у порівнянні з попереднім роком (%); частка перспективних сортів хмелю в нових насадженнях (%); частка площі хмільників, на якій введено споруджені шпалери за рахунок коштів державного бюджету (%)

Джерело: складено на основі [10].

З табл. 2 зрозуміло, що результативні показники включають показники ефективності, оцінка, моніторинг та контроль досягнення яких сприятиме підвищенню ефективності підтримки як за кожною бюджетною програмою окремо, так і за всіма в цілому.

Висновки. Отже, нині відсутній єдиний методологічний підхід до оцінки ефективності державної підтримки сільського господарства. Удосконалення класифікації ефективності державної підтримки сільського господарства показало, що для кожного виду потрібна розробка системи критеріїв, індикаторів та спеціальних методик визначення ефективності, в чому полягають перспективи подальших досліджень.

4 Список використаних джерел

1. Беларусь. Производительность и конкурентоспособность сельского хозяйства: влияние государственной поддержки и регулирования рынков. – Документ Всемирного банка. – 2009. – 114 с.
2. Бугасенко Н.М. Державна допомога суб'єктам господарювання : Автореф. дис. канд. економ. наук: 08.00.03 / Н.М. Бугасенко / Київський національний торговельно-економічний університет. – К., 2012.– 21 с.
3. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері [За редакцією академіка НАН України В.М. Гейця]. – К.: Наукова думка НАН України. – 2008. – 384 с.
4. Кравчук С.В. Критерії оцінки ефективності державної підтримки сільськогосподарських

підприємств / С.В. Кравчук // Сучасні проблеми фінансів підприємств в агробізнесі та шляхи їх вирішення : матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (у заочній формі), 10 листопада 2011 р. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – С. 89 – 92.

5. Россоха В.В. Формування і розвиток виробничого потенціалу аграрних підприємств: [монографія] / В.В. Россоха. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 444 с.

6. Стецюк П.А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: [монографія] / П.А. Стецюк. – К.: ННЦ "ІАЕ", 2008. – 386 с.

7. Оценка эффективности государственной поддержки агропромышленного производства [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://institutiones.com/agroindustrial/93-2008-06-12-13-22-25.html>.

8. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. № 538-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

9. Про паспорти бюджетних програм: Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2002 р. № 1098 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

10. Примірний перелік результативних показників бюджетних програм: Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

ІНСТИТУТ ОБЛІКУ І ФІНАНСІВ

Ваша компетенція – наша професія!

Підвищення кваліфікації
Перепідготовка фахівців
Міжнародна сертифікація:

*Сертифікований професійний бухгалтер АПВ (САРА)
Сертифікований бухгалтер бюджетних установ (САПС)
Сертифікований міжнародний професійний бухгалтер (CIPA)
Диплом з МСФЗ (DiplFR)*

м. Київ,
вул. Героїв Оборони 10А, оф. 1
<http://institute.faaf.org.ua/>
metelytsya@faaf.org.ua

тел./факс.: (044) 219-00-44
219-00-55